

Tento projekt je spolufinancován z Evropského sociálního fondu a státního rozpočtu České republiky.

V Bratislave prebehol jedenásty ročník konferencie „Kvalitatívny prístup a metódy vo vedách o človeku“ – tentokrát na tému diverzita

¹MASARYK, R., ²LÁŠTICOVÁ, B., ²PETRJÁNOŠOVÁ, M.

¹ Ústav psychologických a logopedických štúdií, PdF UK, Bratislava

² Ústav výskumu sociálnej komunikácie SAV, Bratislava

Citace: Masaryk, R., Lášticová, B., Petrjánošová, M. (2012). V Bratislave prebehol jedenásty ročník konferencie „Kvalitatívny prístup a metódy vo vedách o človeku“ – tentokrát na tému diverzita. *Adiktologie*, (12)1, 69–72.

V dňoch 23. a 24. januára 2012 sa na Fakulte sociálnych a ekonomických vied Univerzity Komenského v Bratislave uskutočnil už jedenásty ročník konferencie „Kvalitatívny prístup a metódy vo vedách o človeku“. Akademické podujatie po ročníku 2008 druhýkrát prekročilo hranice Českej republiky. Témou tejto edície bola „Diverzita v spoločenských vedách“.

Konferencia bola venovaná diverzite i preto, že spoločenskovedný výskum by mal reflektovať dôsledky otvárania rôznych druhov hraníc a s tým spojenú konfrontáciu s inakosťou. Spadá sem aj úsilie rôznych druhov minorít vybojovať si svoj hlas v majoritnej spoločnosti. Konferencia sa navyše snaží spájať ľudí z rôznych oblastí spoločenských vied s cieľom obohatovať vzájomné pohľady na to, ako robiť kvalitatívny výskum.

Tento ročník podujatia pripravili štyri inštitúcie. Ústav výskumu sociálnej komunikácie Slovenskej akadémie vied v Bratislave; Fakulta sociálnych a ekonomických vied Univerzity Komenského v Bratislave; Klinika adiktológie 1. lekárskej fakulty UK a VFN v Prahe; a Ústav psychologických a logopedických štúdií Pedagogickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave.

Konferencia získala podporu projektu **Sieťovanie vedecko-výskumných kapacít a cieleň rozvoj spolupráce medzi vysokými školami, verejnou správou, súkromným a neziskovým sektorom v adiktológii (NETAD)**. Informácia o projekte bola súčasťou zborníka abstraktov a zmienka o partnerstve s projektom sa okrem webovej stránky konferencie dostala aj do správy o konferencii na portáli Slovenskej akadémie vied.

Podobne ako v roku 2008 aj ročník 2012 organizovala trojica bývalých spolužiakov a súčasných kolegov Barbara Lášticová, Magda Petrjánošová a Radomír Masaryk. Organizátori sa snažili konferenciu tematicky zakotviť tým, že cielene oslovili niekoľko pozvaných expertiek a expertov, aby si pripravili kľúčové referáty alebo zostavili tematicky zamerané sympóziá z rôznych oblastí spoločenských vied.

Jana Plichtová z Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave predniesla prvý z trojice hlavných referátov. Vo svojom kritickom príspevku s názvom „Quo vadis, kvalitatívny výskum: Čo by sa zišlo robiť a prečo?“ sa odrazila od konštatovania, že kvalitatívne výskumy len zriedka overujú teoretické zovšeobecnenia či majú odvahu púšťať sa do teoretickej imaginácie – čo však autorka pova-

Došlo do redakcie: 30 / LEDEN / 2012

Prijato k tisku: 20 / BŘEZEN / 2012

Korespondenční adresa: PhDr. Radomír Masaryk, PhD. / rado.masaryk@gmail.com / Ústav psychologických a logopedických štúdií, PdF UK, Račianska 59, 813 34 Bratislava, Slovenská republika

Zľava vedúci organizačného tímu konferencie PhDr. Radomír Masaryk, PhD.; dekanka Fakulty sociálnych a ekonomických štúdií Univerzity Komenského prof. PhDr. Silvia Miháliková, PhD.; riaditeľ Ústavu výskumu sociálnej komunikácie Slovenskej akadémie vied doc. PhDr. Gabriel Bianchi, PhD.; editorka knihy abstraktov Mgr. Barbara Láštiová, PhD. a predsedníčka programového výboru konferencie Mgr. Magda Petrjánošová, PhD.

žuje za legitímnu a nevyhnutnú súčasť vedeckého poznávania. Ako spôsoby riešenia tohto stavu vidí podporu emancipácie a odstraňovanie bariér v rovnocennej účasti na spoločenskom diskurze a intervenciu do celkového politického a ideologického diskurzu.

Csaba Szaló z Masarykovej univerzity v Brne sa venoval otázke kultúrnych podmienok, ktoré umožňujú rôzne interpretácie. Poukázal na výskumy múzeí, ktoré ako tzv. „miesta spomínania“ umožňujú sledovať fascinujúcu dynamiku konštrukcií významov. Položil si otázku, ako je možné v rámci interpretatívnych komunit dosiahnuť zmenu.

Andrew Wilkins z britskej Roehampton University sa pozrel na otázku diverzity v kontexte britského diskurzu vzdelávacej politiky. Diverzitu pozoruhodne zakotvil ako faktor vedúci k individuácii a v určitom význame aj komodifikácii vzdelávacieho systému. Posilňuje neoliberálny trend smerom k atomizácii, marketizácii i ekonomizácii a vytvára podmienky pre manažerialistickú kultúru flexibility, nákladovej efektívnosti a ekonomickej konkurencie v školskom systéme.

Popri pozvaných prednáškach zahŕňal program konferencie aj šesť pozvaných sympózií:

- *Andrej Findor* a jeho hostia v sympóziu „Skúmanie a umožňovanie sociálnej zmeny v rómnych spoločnostiach“ na konkrétnych príkladoch kvalitatívnych výskumov z prostredia rómnych osád diskutovali o možnostiach sociálnej zmeny medzi Rómkami a Rómami, ktorí každodenne zažívajú rôzne typy kategoriálneho (rasového, etnického, sociálneho) vylúčenia, marginalizácie a diskriminácie.
- *Martina Hřebíčková* viedla sympóziu s názvom „Meziskupinový kontakt v stredoevropských zemích“, kde za-

znali príspevky o používaní jazyka v medziskupinovom kontakte či o historickom vedomí obyvateľov českého a nemeckého pohraničia. Veľký záujem vzbudil príspevok Alicie Ewy Leix o špecifikách poľsko-českej komunikácie, ale aj pozoruhodný príbeh metodologickej reflexie Magdy Petrjánošovej a Sylvie Kouřilovej.

- Sympóziu *Gabriela Bianchiho* „Koľko improvizácie znesie kvalitatívny výskum“ dalo možnosť nahliadnuť do „kuchyne“ troch výskumníkov, ktorí už takmer dve desaťročia spolupracujú v tíme a za tú dobu zrealizovali množstvo kvalitatívnych výskumných projektov.
- Prvý deň konferencie zakončilo sympóziu *Radomíra Masaryka* „Kvalitatívny výskum ako cesta ku zmene: aplikácie v pedagogickom kontexte“, v ktorom sa hovorilo o troch kvalitatívnych výskumných projektoch v kontexte školstva zameraných na realizovanie určitej konkrétnej zmeny (zavedenie technológie, zmena kurikula, a pod.). Zaujímavým momentom bola účasť generálneho riaditeľa Ústavu informácií a prognóz školstva Romana Baranoviča. Diskusiu obohatil postrehmi ku vnímaniu kvalitatívneho výskumu z pozície zadávateľa výskumných projektov a z pozície človeka, ktorý (aj na základe týchto výskumov) realizuje rozhodnutia v oblasti školstva.
- Druhý deň prebehlo sympóziu *Ondreja Kaščáka* s názvom „Diverzita školskej kultúry vo výskumných perspektívach“, kde účastníci a účastníčka nastolili zaujímavé otázky vnímania konštruktu kultúry školy a širších tém školskej politiky v neoliberalnom kontexte so špecifickým dôrazom na otázky, ako je napríklad centrálna testovanie.
- V záverečnom pozvanom sympóziu *Zuzany Kiczkovéj* „Význam, prínos a limity kvalitatívnych metód v rodovom/feministickom výskume“ hovorili účastníčky hlavne o otázkach kategórie rodu vo všeobecnosti, ale aj o konkrétnych možnostiach použitia kvalitatívnych výskumných postupov a konštruktov vo feministickom, resp. rodovo orientovanom výskume, ako sú kritická analýza rámcov pre politiky, orálna história či koncept prežívajúceho tela.

Okrem týchto pozvaných sympózií prebehlo na konferencii 11 ďalších sekcií s voľnými príspevkami, ktoré boli tematicky zorganizované pod tematické okruhy narativita, dialogické jednanie, autobiografické prístupy, kvalitatívny výskum v pomáhajúcich profesiách, analýza diskurzu, vzdelávanie, verejný priestor, minority/majority, reflexivita a interdisciplinarita, náboženstvo a náboženské menšiny a inovatívne prístupy k psychologickému výskumu. Zostavu konferencie dopĺňal workshop *Ivy Poláčkovéj Šolcovej* a *Petra Tavela* (FF UP Olomouc) s názvom „Z psychológie do marketingu a zase späť: výskumné techniky jako spojnice disciplín“ a 6 posterov.

**PSYCHEDELIC TRANCE,
„SUBKULTURNÍ“ NORMY
A NE/TOLERANCE DROG**

Alena Kajanová, Tomáš Mrhálka

Cíl výzkumu
popis vztahů subkultury taneční hudby (psychedelic trance) a užívání společenských netolerovaných drog

Teoretická východiska
Teorie subkultur, scény a neo tribes; Cohen (1955), Hobsbawm (1979), Maffesoli (1996), Bey (2004)
Studie zabývající se drogami na tanečních scénách: Moore, Miles (2004), Mravčík et al. (2008), Foreyth, Barnard, McKeagney (1997), Saldanha (2007), Slobin (2010)
Subkulturní teorie užívání drog (v souvislosti s teorií kulturního přenosu a s teorií sociálního učení): Becker (1963), Johnson (1973), Golub et al. (2005), Kandel et al. (1978), Gourley (2011)

Výběrový soubor (N=11): účastníci/ce psychotronic party na různých úrovních angažovanosti. *Aktivní příslušníci* (experti, N=5): Dřevé, pořadatel party a dekorátor. *Pasivní účastníci*: osoby, které navštěvují vyhradené psychotronic party (N=3) a osoby, které navštěvují i party jiných tanečních stylů (N=3).
Výběr souboru: a) na základě dostupnosti (experti), b) snowball sampling

Metody, techniky
kvalitativní výzkum v terénu, a) metoda dotazování, technika polostrukturovaného rozhovoru pomocí návodu, b) zúčastněné pozorování na osmi nabídkách vybraných psychotronic party v České republice i zahraničí (open air i klubové party), c) analýza dat - webových stránek o psychedelic trance.

Shrnutí vybraných výsledků

- psychedelic trance (rozdílně od mainstreamové společnosti) klasifikuje drogy na tolerované a netolerované (opiáty, ketamín, pervitin) podle chování na dané scéně, které je či není v souladu s netolerovanými chováními -
- je ale možná výbava každého, jaké drogy užije a zda vůbec, subkultura nemá prostředky boje s netolerovanými drogami
- normy užívání drog (např. množství, místo, způsob aplikace, atd.) jsou navázány na znalost subkultury a její historie
- drogy jako prostředek vymezení subkultury (rozdílnost drog na různých scénách)
- normalizace marihuany subkulturou
- pojetí marihuany a MDMA jako univerzálních drog (na scénách taneční hudby)
- centralita a specifické postavení halucinozemi, především LSD - determinuje subkulturní kulturu (všechny prvky psychedelic trance jsou příslušnými stavu na LSD), zejména jako prostředek osobního růstu a určitý aristokraticismus
- negativně vnímané změny v užívání drogách (větší propustnost scény, MDMA a stimulanty na likér LSD) -
- drogy se mění, ale kultura se jim stále nepřizpůsobuje (odvzdáváním tím, že stále prožívá jen jednou starou změněnou vědomí a účastník chápe kulturní prvky)

Kontakt na autory:
Alena Kajanová, odborná asistentka, FI + Č. Budějovická, Závezní sociální fakulta kajanovaf@ps.cj
Tomáš Mrhálka, asistent FI + KSI, Mrhalka@ff.muni.cz

Poster Mgr. Aleny Kajanovej, PhD. (ZSF JU) a Tomáše Mrhálka (FF MUNI) s názvom „Konstrukce norem subkultury taneční hudby (psychedelic trance) skrze vymezení (ne)tolerovaných drog“.

Z adiktologických tém najviac zaujal posterový príspevok Aleny Kajanovej (ZSF JU) a Tomáša Mrhálka (FF MU) s názvom „Konstrukce norem subkultury taneční hudby (psychedelic trance) skrze vymezení (ne)tolerovaných drog“. Príspevok sa zaoberal subkultúrami v oblasti tanečnej hudby; pričom subkultúru psychedelic trance (vychádza zo subkultúry goa a hippie) v ČR autori odhadujú na 70–100 aktívnych členov/členiek. Kvalitatívny výskum bol založený na dlhodobom pobyte v subkultúre, zúčastnenom pozorovaní, pološtruktúrovaných rozhovoroch s členmi a členkami na všetkých úrovniach (od návštevníkov po expertov) a na analýze webových dokumentov. Podľa výsledkov klasifikuje daná komunita drogy na tolerované a netolerované (opiáty, ketamín, pervitín), pričom ani užívanie netolerovaných drog skupina nesankcionuje. Drogy sú prostriedkom na vymedzenie subkultúry (rôzne scény preferujú rôzne drogy) a marihuana i MDMA sú vnímané ako univerzálne drogy. Špecifické postavenie v danej oblasti majú halucinozény (hlavne LSD), ktoré sú vnímané ako definičný a identitotvorný znak subkultúry, ako prostriedok osobného rastu,

ale aj ako určitý elitársky znak (všetky prvky psychedelic trance sú podľa autora a autorky prispôbené stavu pri použití LSD).

Ďalší zaujímavý adiktologický príspevok, ktorý prezentovali *Ferdinand Salonna* a *Natália Sedláková Vendelová* (v spoluautorstve s *Jozefom Benkom* a *Máriou Bačíkovou*) z FF UPJŠ v Košiciach, sa týkal „Analýzy skúseností študentiek a študentov vysokých škôl s prevenciou nadmernej konzumácie alkoholu“. Išlo o výsledky slovenskej časti medzinárodného projektu v rámci Iniciatívy oCAP (on Campus Alcohol Policy), ktorý bol podporený v rámci „Programu prevencie drogových závislostí a AIDS pre vysokoškolákov XI s dôrazom na tvorbu a implementáciu alkoholových politík v univerzitnom prostredí“. Autor a autorka si položili otázku, či má byť úlohou vysokej školy angažovať sa v prevencii konzumácie alkoholu, diskutovali o akciách týkajúcich sa prevencie ako aj o formálnych a neformálnych pravidlách, ktoré regulujú konzumáciu alkoholu. Ich dáta pochádzali z fókusových skupín a skupinovej diskusie, ktoré zrealizovali so študentmi a študentkami UPJŠ, vysokoškolskými učiteľmi a učiteľkami, ako aj odborníkmi a odborničkami v oblasti prevencie. Predostretý zoznam pravidiel a riešení zákazu alkoholu sa dotýkal predovšetkým tém kontroly a dodržiavania pravidiel, ktoré by sa mohli posilniť a vylepšiť. Prediskutovaný bol inštitút študentskej polície. Dominovali návrhy na prevenciu a zlepšenie informovanosti o zákaze alkoholu v univerzitných priestoroch, zvýšenie osvetly o účinkoch alkoholu a jeho dôsledkoch. Všetky úvahy o protialkoholovej politike na univerzite sa však stretávali s názorom, že systém sa ťažko zmení a samotní študenti neprestanú piť. Študenti a študentky tým nepriamo vyjadrovali súhlas so status quo – doplnený explicitným odmietaním radikálneho zákazu alkoholu na internátoch, ktoré považujú za svoj súkromný priestor, do ktorého škola nemá svojimi formálnymi pravidlami zasahovať. Na jednej strane teda študenti mali problémy v dôsledku pitia alkoholu (a prijali by niektoré formy pomoci), no na druhej strane jeho užívanie nechcú obmedziť či zakázať. Aj preto v diskusii vyvstala potreba pravidiel regulujúcich pitie (a nie pravidiel, ktoré pitie celkom zakazujú), aby študenti a študentky mohli naďalej bezpečne piť alkohol v rámci istých hraníc.

Celkovo konferencia splnila podľa nášho názoru svoj účel v tom, že predstavila rôzne spôsoby, akým sa kvalitatívny výskum realizuje v rôznych oblastiach spoločenských vied. Podarilo sa nám predstaviť širokú škálu rôznych prístupov a podnietiť diskusiu na podklade príspevkov z tak odlišných oblastí ako je psychológia, sociológia, pedagogika či rodové štúdie. Skvelým príkladom bolo sympóziu Andreja Findora, kde sa okrem konvenora (pracovník Ústavu európskych štúdií a medzinárodných vzťahov s backgroundom v sociológii a politickej vede) predstavila Tina Gažovičová z Ústavu verejnej politiky a ekonómie (absolventka socioló-

Záber na publikum konferencie

gie a verejnej politiky) a Tomáš Hrustič (Ústav etnológie SAV, absolvent etnológie a religionistiky). Avšak rozhodne by sa dalo ísť ešte ďalej. Ako organizátorom nám bolo ľúto, že sa nám napriek intenzívnej snahe nepodarilo pritiahnúť ešte rozmanitejších spikrov a spíkerky aj z iných oblastí spoločenských vied. Na druhej strane, prekonať tradičné hranice odborov je mimoriadne náročné a mnohí akademici a akademičky majú očividne obavy vykročiť mimo bezpečných rámcov svojich tradičných odborových podujatí a konfrontovať svoju prácu v rámci širšieho kontextu spoločenských vied.

Najzaujímavejšie momenty v diskusii však spočívali práve v konfrontácii rôznych prístupov ku kvalitatívnemu výskumu: postupy, ktoré sú v jednej oblasti akceptovateľné, môžu v iných pôsobiť prekvapivo. Problém, ktorý napríklad v psychológii na základe historického vývinu našej disciplíny a špecifickosti jej zamerania považujeme za zásadný, môže z pohľadu povedzme sociálnej antropológie predstavovať banálnu otázku. Ale práve tieto momenty nám pomáhajú kvalitnejšie reflektovať východiská našich disciplín; lepšie pochopiť ich možnosti a obmedzenia; a pokúsiť sa o ich prekonanie.

Vďaka malému počtu prihlásených študentov sme sa rozhodli študentské príspevky integrovať do jednotlivých sekcií. V budúcnosti by však mohlo byť zaujímavé vytvoriť samostatnú sekciu venovanú len študentom doktorandského štúdia, ktorí by predstavili svoje dizertačné projekty – ideálne aj s povereným diskutantom/oponentom, ktorý by okamžite predstavil stručnú spätnú väzbu a umožnil kvalifikovanejšiu diskusiu. Podobne by stálo za to do konferencie výraznejšie zapojiť aj študentov a študentky magisterského štúdia. Tento rok sme pripravili projekt spolupráce so Slovenskou asociáciou študentov a absolventov psychológie,

ktorý by umožnil účasť väčšieho počtu motivovaných študentov a študentiek na konferencii. Aj keď sa nám napokon nepodarilo na projekt získať zdroje, určite je to cesta, ktorou by sa oplatilo ísť v budúcnosti, vrátane vytvárania špecifických rámcov ako sú študentské sekcie či mimoriadne žiadané semináre a workshopy s praktickými ukážkami práce s dátami.

Z organizačného hľadiska naďalej vidíme rezervy v dodržiavaní času prezentácií. Aj keď v porovnaní so štandardom na spoločenskovedných konferenciách na Slovensku a v Čechách patrí táto konferencia neustále medzi tie najdisciplinovanejšie, je potrebné naďalej pracovať na tom, aby účastníci a účastníčky presnejšie dodržiavali pridelený čas a neuberali z času vyčleneného na diskusiu.

Celkovo 11. ročník konferencie považujeme za úspešný. Dúfame, že v budúcnosti bude pokračovať trend ešte väčšieho otvárania sa ďalším odborom tak, aby akcia prestala byť vnímaná ako psychologické podujatie – skôr ako podujatie slúžiace spoločenskovednému výskumu ako takému.

Nasledujúci 12. ročník konferencie prebehne v dňoch 28. a 29. januára 2013 v Olomouci.

PhDr. Radomír Masaryk, PhD.

Vedúci organizačného tímu konferencie

Foto: Veronika Blanárová

*Konferencia **Kvalitatívny prístup a metódy vo vedách o človeku** sa prvýkrát uskutočnila v roku 2000 v Brne. Prezentuje metodologické príspevky ako aj príspevky z kvalitatívneho výskumu v sociálnej, pedagogickej, školskej či klinickej psychológii, pedagogike, sociológii, antropológii, politológii, rovnako ako aj z klinického výskumu či ďalších oblastí. Všetky informácie o konferencii sú na stránke www.qakonference.cz.*

Projektová príloha

Síťovanie vedecko-výskumných kapacít a cílený rozvoj spolupráce medzi vysokými školami, verejnou správou, súkromým a neziskovým sektorom v adiktológii (NETAD)

Registračné číslo projektu: CZ.1.07/2.4.00/17.0111

Obdobie realizácie: od 07/2011 do 06/2014

Realizátor: Univerzita Karlova v Praze, 1. lekárska fakulta, Klinika adiktologie (www.adiktologie.cz)

Partneři:

A.N.O., ASOCIACE NESTÁTNÍCH ORGANIZACÍ

(www.asociace.org)

Sdružení Podané ruce, o. s. (www.podaneruce.cz)